

GOAB en aanpalend beleid



Inhoud

Inleiding en leeswijzer.....	3
1 Samenhangend beleid binnen de gemeentelijke context.....	4
1.1 Verschillen tussen gemeenten.....	4
1.2 Randvoorwaarden voor (meer) samenhang tussen verschillende domeinen.....	4
2. Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen.....	6
2.1 Verbinden van GOAB met (preventief) jeugdbeleid.....	7
2.2 Raakvlakken tussen GOAB en armoedebelaid.....	8
2.3 Raakvlakken tussen GOAB en de aanpak laaggeletterdheid.....	10
2.4 GOAB en inclusieve kinderopvang en onderwijs.....	11
3. Hoe doen anderen het?.....	12

Inleiding en leeswijzer

Steeds meer gemeenten zoeken naar manieren om gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) te verbinden met bredere maatschappelijke opgaven. Juist bij complexe en actuele vraagstukken zoals kansengelijkheid, gezondheid en het stimuleren van taalvaardigheid biedt dit kansen. In het ondersteuningsjaar 2023-2024 maakte het GOAB-ondersteuningsteam hierover een kennisclip, waarin voorbeelden uit de praktijk werden gedeeld. In deze handreiking gaan we dieper in op de samenhang tussen gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid met andere beleidsterreinen en hoe je verschillende thema's aan elkaar kunt verbinden.

De handreiking is bedoeld voor gemeenteambtenaren die (mede)verantwoordelijk zijn voor het GOAB-beleid. We willen hen informeren én inspireren om onderwijsachterstandenbeleid in een bredere context aan te pakken.

Leeswijzer

In deze handreiking starten we met een algemene introductie over samenhangend beleid binnen een gemeentelijke context en een aantal randvoorwaarden om dit vorm te geven. In hoofdstuk 2 passen we deze theorie toe op het GOAB en gaan we in op vragen als:

- Hoe kunnen gemeenten domein-overstijgend samenwerken om beleid op elkaar aan te laten sluiten en daardoor bijdragen aan het vergroten van kansen voor jonge kinderen?
- Wat zijn de raakvlakken tussen GOAB en andere programma's zoals jeugdbeleid, armoede of de aanpak laaggeletterdheid?

Tot slot geven we in hoofdstuk 3 een aantal praktijkvoorbeelden van verschillende gemeenten die laten zien aan welke domeinen zij het GOAB hebben verbonden.

1

Samenhangend beleid binnen de gemeentelijke context

Gemeenten streven vaker naar domeinoverstijgend werken: gemeentelijk beleid wordt afgestemd tussen domeinen als jeugd, onderwijs en gezondheid. Deze afstemming vraagt om een brede blik op de leefwereld van de inwoner. Wat heeft deze inwoner écht nodig? Hoe dragen de verschillende beleidsterreinen hieraan bij? En hoe kunnen we deze beleidsterreinen zo op elkaar aan laten sluiten, dat dit ten goede komt aan de inwoner? Door gezamenlijke ambities te formuleren en de uitvoering af te stemmen, ontstaat meer samenhang in beleid. Dit kan de ondersteuning voor een kind en gezin versterken.

1.1 Verschillen tussen gemeenten

Gemeenten verschillen in hoe zij hun interne processen en samenwerking organiseren. Dit is mede afhankelijk van omvang en organisatiestructuur. In kleinere gemeenten zijn de lijnen vaak kort: beleidsadviseurs zijn verantwoordelijk voor meerdere beleidsterreinen en weten collega's van andere domeinen makkelijk te vinden. Dit kan de onderlinge samenwerking vergemakkelijken. In grotere gemeenten ligt dit doorgaans complexer. Verschillende afdelingen of teams zijn verantwoordelijk voor beleidsterreinen als onderwijs, jeugd, participatie en gezondheid. Het op elkaar afstemmen van verschillende beleidsterreinen vraagt daar, meer dan in kleinere gemeenten, om duidelijke regie en gezamenlijke prioritering. In de volgende paragraaf schetsen we randvoorwaarden die bijdragen aan een betere aansluiting tussen verschillende domeinen.

1.2 Randvoorwaarden voor (meer) samenhang tussen verschillende domeinen

Over het algemeen geldt dat de volgende randvoorwaarden de basis vormen om beleidsterreinen effectief met elkaar te verbinden.

→ Bestuurlijke & ambtelijke commitment.

Het gaat hier om draagvlak op meerdere niveaus: politiek, management, uitvoering. Zonder draagvlak komt samenwerking moeilijk van de grond. Het helpt als je laat zien waar beleid langs elkaar heen werkt of waar kansen liggen om de samenhang te versterken. Denk bijvoorbeeld aan een notitie waaruit blijkt hoe GOAB en armoedebeleid elkaar kunnen versterken.

→ Gezamenlijke visie & taal.

Samenwerking wordt meer vanzelfsprekend als alle betrokkenen hetzelfde doel voor ogen hebben. Ook het spreken van dezelfde taal draagt bij aan succes: verstaan we hetzelfde onder de term "onderwijsachterstand"? Door dit vanuit verschillende achtergronden te verkennen, ontstaat meer inzicht in elkaars beleidsterrein en mogelijke overlap of juist blinde vlekken.

→ Afspraken over rolverdeling en verantwoordelijkheden.

Zorg ervoor dat duidelijk is wie welke rol heeft. Er moet iemand zijn die het overzicht bewaart, de coördinatie heeft en partijen bij elkaar brengt. Het maakt daarbij niet uit of dit de beleidsadviseur onderwijs of jeugd is: zonder duidelijke afspraken bestaat het risico dat de gewenste samenhang niet van de grond komt.

Samenhangend beleid binnen de gemeentelijke context

→ *Tijd en capaciteit.*

Investeren in een sterkere samenwerking en samenhang kost bij aanvang vaak extra tijd en inzet. Zorg er daarom voor dat er voldoende ruimte in uren, inzet en prioritering is om bijvoorbeeld overlegstructuren tussen onderwijs en jeugd of om pilots op te zetten, te monitoren en te evalueren.

→ *Verbinding tussen beleid en uitvoering.*

Iedere gemeente kent een netwerk van samenwerkingspartners die een sleutelrol spelen in het bereiken én ondersteunen van jonge kinderen en hun ouders. Denk aan houders van kinderopvangorganisaties, basisscholen, bibliotheken, Jeugd Gezondheidszorg, (school)maatschappelijk werkers, huisartsen en verloskundigen. Zij zijn nodig om de vertaalslag van beleid naar praktijk te maken, net als het signaleren van ontwikkelingen in de praktijk en aan te kaarten bij beleid. Zorg als gemeente dat je goede relaties hebt met deze organisaties.

→ *Kennisdeling.*

Leren van en met elkaar draagt bij aan duurzame samenwerking. Door regelmatige ontmoeting en uitwisseling te stimuleren en faciliteren, weten professionals zowel binnen als buiten de gemeente elkaar beter te vinden. Het elkaar (leren) kennen draagt ook bij aan inzicht in elkaars werkveld en wie welke rol heeft. Hierdoor worden mogelijke grijze gebieden in het aanbod ook sneller zichtbaar en kan hier tijdig op gereageerd worden.

Het GOAB raakt in de praktijk aan meerdere beleids-terreinen zoals jeugd, gezondheid en armoede. Deze overlap biedt gemeenten kansen voor samenhang en daarmee het vergroten van de impact van het beleid. De mate waarin dit gebeurt en op welk vlak, verschilt per gemeente. In het volgende hoofdstuk geven we hier een aantal voorbeelden van.

Reflectie: Waar staan we in onze gemeente?

- Herkennen wij deze randvoorwaarden in onze organisatie?
- Welke voorwaarden zijn al goed ingevuld en welke voorwaarden hebben aandacht nodig? Wie/wat hebben we hierbij nodig?
- Op welke manier zorgen we al voor samenhang tussen de verschillende beleidsterreinen?
- Waar liggen de kansen om GOAB (meer) te verbinden aan andere beleidsterreinen?

2

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

Verschillen in de ontwikkeling van jonge kinderen zijn onder andere te voorspellen op basis van het inkomen van het gezin, de opleiding en de achtergrond van hun ouders. Daarnaast spelen ook factoren als gezondheid, thuissituatie en leefomgeving een rol in de ontwikkeling van een kind. Casuïstiek is een goede basis om als vertrekpunt te nemen om inzichtelijk te maken op welke manier GOAB raakt aan andere beleidsterreinen. Met dit inzicht kan het gemeentelijk beleid om het gezin heen worden gebouwd. Dat sluit mooi aan op de beleavingswereld van de inwoner: zij zien 1 gemeente, zij zien niet de verschillende beleidsterreinen, kostenplaatsen en teams binnen het gemeentehuis. Aan de hand van een voorbeeld lichten we dit toe.

Sofia

Sofia is bijna 2 jaar oud en woont samen met haar zus en moeder in een sociale huurwoning. De wijk waar zij wonen kent relatief veel armoedeproblematiek. Haar moeder ontvangt een bijstandsuitkering en spreekt beperkt Nederlands. Bij het consultatiebureau valt op dat Sofia zelf ook moeite heeft met taal. De jeugdverpleegkundige geeft een vve-indicatie af, zodat Sofia kan starten op een voorschool.

Tijdens de afspraak bij het consultatiebureau valt het de jeugdverpleegkundige ook op dat moeder er vermoeid uitziet. Een plek voor Sofia op de voorschool is goed, maar niet genoeg voor dit gezin. Sofia's moeder kampt met stress door schulden, ze weet de weg naar ondersteuning niet goed te vinden, en is onzeker over haar rol in de ontwikkeling van haar kinderen. Door het samenbrengen van verschillende gemeentelijke partners – bijvoorbeeld schuldhulpverlening, sociaal wijkteam en voorschool – ontstaat een breder beeld van wat dit gezin nodig heeft. Via het wijkteam wordt hulp geboden bij schulden, krijgt moeder ondersteuning bij opvoeding en participatie, en kan Sofia met plezier naar de voorschool.

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

In de praktijk zien we een spanningsveld tussen inhoud en financiën: waar beleid vraagt om inhoudelijke samenhang, zijn financiële stromen vaak gekaderd en afgebakend. Dat kan tot gevolg hebben dat beleid versnipperd en langs elkaar heen werkt in plaats van elkaar versterkt. De SPUK GOAB is een voorbeeld van een afgebakend budget met specifieke bestedings-eisen¹, terwijl er inhoudelijk (deels) overlap kan bestaan met programma's als Kansrijke Start of gemeentelijk armoedebeleid. Gemeenten kunnen hier de verbinding zoeken op het snijvlak van inhoud en financiën door bijvoorbeeld te bekijken hoe regelingen elkaar aanvullen. Een concreet voorbeeld is het vergoeden van de ouderbijdrage voor voorschoolse educatie vanuit het armoedebeleid, terwijl GOAB-middelen worden ingezet om deze gezinnen actief toe te leiden naar het VE-aanbod. Dit kan leiden tot een hoger bereik onder ve-peuters. In de nabije toekomst wordt de SPUK-GOAB omgezet naar een Bijzondere Fonds Uitkering (BFU). Vanaf dat moment wordt het financieel makkelijker om bruggen te slaan tussen beleidsthema's.

2.1 Verbinden van GOAB met (preventief) jeugdbeleid

Jeugdbeleid en gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid raken elkaar in de ambitie om (jonge) kinderen een veilige en stimulerende omgeving te bieden, waarin zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Vanuit GOAB ligt de focus op het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden bij kinderen. Jeugdbeleid richt zich in breder perspectief op het veilig, gezond en kansrijk ontwikkelen en opgroeien van kinderen en jongeren. Maar vanuit de gemeente kan ook via andere beleidsterreinen, bijvoorbeeld door sportstimulering of speelplekken in de openbare ruimte, worden bijgedragen aan een gezond opgroeiende jeugd.

Een belangrijke ontwikkeling in het jeugddomein is de Hervormingsagenda Jeugd. Het doel van de Hervormingsagenda is de jeugdzorg te verbeteren en financieel gezond te maken. De agenda is ontstaan vanwege de groeiende vraag naar jeugdhulp en de bijbehorende stijging in de kosten. Ook kinderopvangorganisaties zien in toenemende mate een vraag van kinderen die extra aandacht nodig hebben. Het komt regelmatig voor dat deze kinderen met een vve-indicatie worden doorverwezen naar de kinderopvang. Echter is hier soms meer aan de hand, denk bijvoorbeeld naast het risico op een onderwijsachterstand ook aan gedragsproblematiek. Het ve-aanbod in de kinderopvang is daarmee niet altijd passend, waardoor een kind niet de ondersteuning krijgt die het nodig heeft. Door een gezin al vroeg in beeld te hebben, is ook de context waarbinnen een kind opgroeit vroeg in beeld. Hierdoor is ook al vroeg zicht op welke ondersteuning passend is in de context van het gezin.

¹ Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de *Handreiking inzet goab-middelen 2023-2026*. De huidige regels gelden tot en met 2026.

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

Voorbeeld verbinden Kansrijke Start en GOAB

Het actieprogramma Kansrijke Start (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en het gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) richten zich beiden op het verbeteren van ontwikkelkansen van jonge kinderen. De twee programma's hebben hiervoor een ander vertrekpunt. Kansrijke Start legt de focus op de eerste 1000 dagen van een kind, vanaf – 9 maanden tot ongeveer 2 jaar. GOAB sluit daarop aan, met de inzet op voorschoolse educatie vanaf 2,5 jaar. Gemeenten kunnen kiezen om de tussenliggende periode te overbruggen, om zo de doelgroep niet uit beeld te verliezen. Dit kan bijvoorbeeld door voorschoolse educatie al vanaf 2 jaar in te zetten. Vanuit Kansrijke Start is er al vroeg zicht op kinderen die opgroeien in een kwetsbare omgeving. Door Kansrijke Start en GOAB op elkaar aan te laten sluiten en de samenwerking tussen JGZ, vve-partners en de gemeente hierin stevig neer te zetten, zijn en blijven deze kinderen in beeld. Door ouders vroegtijdig te betrekken bij de ontwikkeling van hun kind, kunnen deze gezinnen gestimuleerd worden om gebruik te maken van het ve-aanbod. Zo ontstaat een doorlopende lijn die jonge kinderen en hun ouders ondersteunt en stimuleert, al voor de geboorte tot de start op de basisschool.

Wat kun je als gemeente doen?

- Zorg voor structurele overleggen tussen de beleidsmedewerkers jeugd en onderwijs (GOAB) binnen de gemeente. Hierdoor kun je vanuit beide beleidsterreinen inzichtelijk maken welke programma's er al bestaan en hoe dit op elkaar aansluit. Ook kom je er zo achter of programma's al logisch op elkaar aansluiten of dat hier kansen liggen om beleid en uitvoering te versterken. Informeer elkaar over nieuwe ontwikkelingen en bespreek welke kansen dit meebrengt voor de verschillende beleidsterreinen.

- Zorg dat je als gemeente alle relevante uitvoeringspartners aanhaakt bij lokale en landelijke ontwikkelingen.
- Breng de lokale zorgstructuur in beeld en maak inzichtelijk hoe de routing in doorverwijzing naar jeugdhulp loopt. Als het ve-aanbod onvoldoende blijkt aan te sluiten bij de behoeften van een kind, kunnen kinderopvangorganisaties en andere verwijzers met behulp van dit overzicht op de juiste manier doorverwijzen.
- Zorg dat uitvoeringorganisaties elkaar kennen, bijvoorbeeld door elkaar te ontmoeten in gezamenlijke werkgroepen (thema Jonge Kind), netwerkbijeenkomsten te organiseren of casuïstiekbespreking te faciliteren. Door vanuit ieders expertise mee te denken over de mogelijkheden voor een gezin worden grijze gebieden en mogelijke problemen eerder gesignaleerd, waar vervolgens ook gerichte actie op kan worden ondernomen.
- Neem GOAB expliciet mee in beleidsprogramma's als de Hervormingsagenda of (preventief) jeugdbeleid. Benadruk op welke manier voorschoolse educatie kan bijdragen aan vroegsignalering en tijdige inzet van eventuele andere ondersteuning voor het kind of binnen een gezin.

2.2 Raakvlakken tussen GOAB en armoedebeleid

Eén van de voorspellers van het risico van een kind op een onderwijsachterstand is of een gezin wel of niet in de schuldsanering zit. Hier vind je het raakvlak met gemeentelijk armoedebeleid. In beide beleidsterreinen gaat het vaak om gezinnen in een kwetsbare positie. Kinderen lopen een verhoogd risico op een onderwijsachterstand, bijvoorbeeld door een stressvolle thuissituatie of beperkte toegang tot voorzieningen. Ouders kunnen onder voorwaarden gebruik maken van gemeentelijke regelingen voor ondersteuning aan mensen met een laag inkomen of schulden, zoals de bij-

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

zondere bijstand. Maar meer en meer zien we dat juist deze kwetsbare ouders weinig tot geen gebruik maken van deze regelingen. Dit komt deels uit onwetendheid en deels vanuit wantrouwen richting de overheid, bijvoorbeeld door de Toeslagenaffaire.

Wat kun je als gemeente doen?

- Zorg dat je als gemeente een goed beeld hebt van hoeveel kinderen in armoede opgroeien en wie deze kinderen zijn. Daar kan het beleid op afgestemd worden. Dit reikt ook verder dan alleen de financiële situatie, denk aan gezinnen met een laag inkomen, schulden, een uitkering, kinderen van alleenstaande ouders of gezinnen waar sprake is van werkloosheid of gezondheidsproblemen. Via verschillende kanalen is meer inzicht in deze doelgroep te verkrijgen.²
- Zorg ervoor dat lokale gemeentelijke regelingen bijdragen aan het toegankelijk maken van ve voor gezinnen in armoede.
- Informeer gezinnen die gebruik maken van minimaregelingen automatisch over het ve-aanbod en welke financiële tegemoetkoming hierin mogelijk is. Actief informeren kan de drempel verlagen om deel te nemen aan de voorziening voor ve.
- Wijs gezinnen nadrukkelijk op ouderbijeenkomsten over opvoeding of geldzaken. Door deze cursussen op een ve-locatie te organiseren maken ouders direct kennis met het aanbod voor hun kind, wat de drempel voor aanmelding kan verlagen.
- Zet partners actief en breed in om signalen op te vangen van kinderen uit gezinnen die mogelijk in aanmerking komen voor een vve-indicatie. Korte lijnen met een CJG zijn hierbij van belang.
- Sommige gemeenten zetten casusregisseurs in om zowel de benodigde financiële als de educatieve ondersteuning in kaart te brengen en de lijnen naar passende ondersteuning uit te zetten.

Voorbeeld verbinden GOAB en lokaal armoedebeloid

In een gemeente werd opgemerkt dat een deel van de doelgroepeuters geen gebruik maakte van het aanbod voorschoolse educatie. Uit gesprekken met ouders, het CJG en de ve-aanbieders blijkt dat de financiën voor veel ouders in deze gemeente een belangrijke oorzaak zijn om geen gebruik te maken van het aanbod. De regelingen voor subsidie of toeslag zijn bij deze ouders niet altijd bekend.

Binnen de gemeente is onderzocht hoe het armoedebeloid en GOAB beter op elkaar afgestemd kan worden. Dit heeft ertoe geleid dat gezinnen die gebruikmaken van minimaregelingen nu actief benaderd worden met informatie over vve. Het CJG informeert ouders met een kind met een vve-indicatie over het beschikbare aanbod, welk nut deelname aan voorschoolse educatie heeft en welke mogelijkheden voor een financiële tegemoetkoming er zijn. Vanuit de gemeente wordt de ouderbijdrage voor ve vanuit het armoedebudget gedekt, waardoor deze gezinnen geen kosten maken voor deelname aan het aanbod. Tegelijkertijd worden de GOAB-middelen ingezet voor toeleidingsactiviteiten.

Deze intensieve samenwerking en afstemming tussen de twee beleidsterreinen heeft geleid tot een zichtbare toename in de ve-deelname onder gezinnen met een laag inkomen. De ondersteuning voor deze gezinnen is toegankelijker en efficiënter geworden.

² Zicht op kinderen die opgroeien in armoede voor effectief armoedebeloid | Nederlands Jeugdinstituut

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

2.3 Raakvlakken tussen GOAB en de aanpak laaggeletterdheid

GOAB en de gemeentelijke aanpak van laaggeletterdheid raken elkaar via de taalontwikkeling van jonge kinderen én hun ouders. Door inzet op zowel het jonge kind als de ouder(s), kan je als gemeente een rol spelen in het versterken van de taalvaardigheid voor het gehele gezin. Dit draagt bij aan participatie, omdat men door te kunnen lezen, luisteren en spreken beter mee kan doen in de maatschappij. Taal maakt het ook mogelijk om informatie te begrijpen of hierover vragen te stellen. Dit werkt door op allerlei vlakken, van ouder tot kind maar ook bijvoorbeeld in het bereiken van ve-peuters: door in te zetten op taalontwikkeling bij ouders, zullen zij eerder het nut van ve inzien en de weg naar het aanbod weten te vinden. Ook kunnen zij hun kind beter stimuleren, wat goed is voor het zelfvertrouwen van de ouder en de ontwikkeling van het kind.

Wat kun je als gemeente doen?

- Zorg dat je als gemeente inzicht hebt in het aantal kinderen / gezinnen waar een taalrijke thuisomgeving ontbreekt. Betrek hier actief partners bij, bijvoorbeeld kinderopvang, vve-partners, GGD, huisartsen en de bibliotheek. Zij zien deze gezinnen in hun dagelijkse praktijk en kunnen gezinnen direct doorverwijzen.
- Een rijk taalaanbod organiseren in de ve, voor zowel het jonge kind als voor ouders. Denk bijvoorbeeld aan voorleesactiviteiten waar ouders bij kunnen blijven.
- Organiseer ouder- en taalactiviteiten voor ouders tijdens de opvangtijden of op een schoollocatie.
- Verspreid toegankelijke informatie over het ve-aanbod. Gedacht kan worden aan informatie in meerdere talen, een filmpje met ondertiteling beschikbaar in meerdere talen of de inzet van ambassadeurs. Denk daarbij ook na over welke informatie relevant is om te verspreiden. Informatie over taalondersteuning voor ouders of volwasseneducatie kan bijvoorbeeld (mee)gegeven worden bij het afgeven van een ve-indicatie door het CJG.

Onderwijsachterstandenbeleid (GOAB)

- Taalontwikkeling van jonge kinderen
- Risico op onderwijsachterstand

• Taalomgeving thuis
• Ondersteuning taalontwikkeling
• Betrokkenheid van ouders

Beleid laagletterdheid

- Beperkte basisvaardigheden bij volwassenen
- Moeite met lezen, schrijven en rekenen

Gemeentelijk onderwijsachterstandbeleid en beleid laagletterdheid raken elkaar

Raakvlakken tussen GOAB en andere gemeentelijke domeinen

2.4 GOAB en inclusieve kinderopvang en onderwijs

Inclusieve kinderopvang betekent dat álle kinderen, ongeacht hun achtergrond, ontwikkeling of zorgbehoefte, samen kunnen opgroeien, spelen en leren in de reguliere kinderopvang. Inclusief onderwijs is de ambitie dat alle kinderen en hun ouders dichtbij huis een school kunnen kiezen die bij hen past en waar het kind zich thuis voelt. Alle kinderen, met én zonder ondersteuningsbehoefte, leren en spelen samen in dezelfde klas en volgen zoveel mogelijk dezelfde lessen.

De weg naar inclusieve kinderopvang en inclusief onderwijs is geen wettelijke taak voor gemeenten, maar het is wel een ontwikkeling die aandacht vraagt van gemeenten. De ontwikkeling raakt bijvoorbeeld aan het ve-aanbod, waar ook steeds vaker een toename ervaren wordt van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Het huidige ve-aanbod sluit niet altijd aan, maar welke gevolgen heeft dit en hoe kan de gemeente hierin samen met partners als kinderopvang, jeugd-gezondheidszorg (JGZ) en jeugdzorg tot een passende aanpak komen? Door de inzet vanuit GOAB op jonge leeftijd, is het gezin en de context waarbinnen het kind opgroeit al vroeg in beeld. Vanuit de ve is al vroeg zicht op welke ondersteuning nodig is. Door in te zetten op een sterke doorgaande lijn en een warme overdracht naar het basisonderwijs, kan ook de benodigde ondersteuning worden overgedragen en hierdoor mogelijk een zwaardere ondersteuningsvorm of verwijzing naar speciaal basisonderwijs worden voorkomen.

Wat kun je als gemeente doen?

- Verdiep je als gemeente in de ontwikkeling naar inclusieve kinderopvang, omdat deze ontwikkeling raakt aan het aanbod voorschoolse educatie. Zo houd je zicht op wat er nodig is binnen jouw eigen gemeente.
- Integrale kindcentra kunnen bijdragen aan een sterke doorgaande lijn, doordat ve-kinderopvang en basisonderwijs onder 1 dak gehuisvest zijn. Zet als gemeente in op een sterke samenwerking tussen de verschillende partijen in 1 gebouw. We zien dan dat het veel vaker gebeurt dat een ib'er een paar keer naar de peutergroepen komt kijken naar de kinderen die bijna 4 jaar zijn en dus bijna op school gaan instromen.
- Ga het gesprek aan met de samenwerkingsverbanden over gezamenlijke preventieve inzet in de voor- en vroegschool. Het samenwerkingsverband kan na observaties/informatieoverdracht een goede inschatting maken welke school met passende ondersteuning het meest geschikt is voor het kind. Dit geldt ook na plaatsing op de basisschool. Op ontwikkelingen bij een kind die al door kinderopvangorganisaties zijn gezien, kan snel of al preventief worden ingespeeld als deze ontwikkelingen zich ook in het basisonderwijs uiten.
- In steeds meer gemeenten worden zogenoemde startklassen ingericht. Deze startklassen zijn gericht op kinderen uit groep 1 en 2 die extra ondersteuning hebben om 'schoolrijp' te worden. Met extra aandacht worden zij, vaak in kleine groepen, begeleid met als doel een reguliere doorstroom naar groep 3 in plaats van doorstromen naar het speciaal basisonderwijs. Gemeenten kunnen hierbij een aanjagende rol spelen en aanzetten tot samenwerking.

3 Hoe doen anderen het?

Uit voorgaande blijkt dat er verschillende invalshoeken zijn om GOAB te verbinden met andere beleidsterreinen. In dit hoofdstuk delen we een aantal voorbeelden van gemeenten die op verschillende manieren invulling geven aan meer samenhang tussen GOAB en aanpalende beleidsterreinen. Belangrijk om hierbij op te merken is dat er niet één juiste aanpak bestaat: iedere gemeente zoekt binnen haar eigen context en structuren naar de best mogelijke aanpak.

Gemeente Amersfoort – Uitvoeringsprogramma Jeugd en Onderwijs (UPJO)³

In Amersfoort geeft het UPJO een voorbeeld hoe jeugd- en onderwijsbeleid met elkaar vervlochten kunnen worden. Het UPJO is in 2021 gezamenlijk ontwikkeld door onderwijs-, jeugd- en zorgpartners en in 2024 geactualiseerd. Bij de totstandkoming hebben ook ouders en jongeren actief meegedacht. Hierdoor is het niet alleen een strategisch beleidskader, maar een gedragen programma van iedereen. Het UPJO streeft ernaar dat ieder kind veilig, gezond en met volop mogelijkheden opgroeit.

Het UPJO kent 5 focuspunten:

- Onderwijskansen
- Ondersteuning dichtbij
- Wijkgericht werken
- Integrale kindvoorzieningen
- Volwassen worden

Actualisatie was nodig door ontwikkelingen rondom de Hervormingsagenda Jeugd en de doorontwikkeling van het gemeentelijk armoedebeluid. In het UPJO 2025 – 2026 zijn drie aanvullende onderwerpen toegevoegd, waaronder extra aandacht voor een sterke pedagogi-

sche basis in alle wijken. Doordat het beleidskader is opgesteld vanuit zowel onderwijsbeleid (waaronder vve, doorgaande leerlijnen) en jeugdhulp (waaronder inzet van wijkteams, opvoedondersteuning) ontstaat een basis waarin ondersteuning vroegtijdig ingezet kan worden en door kan lopen tot de jongvolwassen leeftijd.

Gemeente Ridderkerk⁴ - Onderwijsachterstandenbeleid inclusief zorgondersteuning voor peuters

In december 2024 is het Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) in Ridderkerk vastgesteld. In het OAB beleidskader is, naast de wettelijk verplichte onderdelen voor GOAB, expliciet aandacht gegeven aan de verbinding tussen OAB en zorgondersteuning. Door het bestaande zorgprotocol onderdeel te maken van het OAB, kan bij (vroeg) vermoedens van een risico op een onderwijsachterstand of ontwikkelingsvraagstuk, direct worden doorverwezen conform protocol. Door op deze integrale manier met ouders en de betrokken onderwijs- en zorgpartners te werken, kan een kind zich zo goed mogelijk ontwikkelen en kan het goed voorbereid het onderwijs instromen. De integrale aanpak tussen vve, vroegtijdige signalering en passende ondersteuning is hierin zichtbaar.

Gemeente Roosendaal⁵

In Roosendaal staat in het beleidsplan Onderwijsachterstandenbeleid 2023 – 2026 de ambitie: “Ieder kind gelijke kansen”. Dit beleid is onderdeel van de bredere Roosendaalse Jeugdagenda 2024 – 2027⁶, een (groei) document met hierin de ambitie en doelen waar de kinderopvang, het onderwijs, de gemeente en vele andere partners de komende jaren op inzetten voor de Roosendaalse jeugd. Hiermee laat Roosendaal zien dat

³ Uitvoeringsprogramma Jeugd en Onderwijs 2025 - 2026

⁴ Onderwijsachterstandenbeleid-Ridderkerk-2025-2026-pdf.pdf

⁵ Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 | Lokale wet- en regelgeving

⁶ Jeugdagenda 2024-2027: Samenwerken aan de toekomst van de jeugd | Gemeente Roosendaal

Hoe doen anderen het?

integraliteit en verbinding met aanpalende beleidsterreinen belangrijk zijn om de gestelde doelen te behalen. In het OAB 2023 – 2026 is expliciet aandacht gegeven aan aanpalende beleidsterreinen. Het beleidsplan geeft onder andere de samenhang tussen GOAB en laaggeletterdheid onder volwassenen, de Rijke Schooldag en IKC-ontwikkeling weer. Om de samenhang met armoedebeloid te versterken kent de gemeente Roosendaal een subsidieregeling “compensatie- en armoederegeling peuteropvang 2025 tot en met 2026”. Met de verschillende linken naar aanpalende beleidsterreinen, laat Roosendaal zien hoe het onderwijsachterstandenbeleid niet op zichzelf staat, maar onderdeel is van een bredere en samenhangende aanpak binnen de gemeente.

Gemeente Zaanstad: vroege interventies op de weg naar een inclusieve leeromgeving⁷

Eén van de speerpunten uit het beleidskader OAB van de gemeente Zaanstad is dat iedere doelgroeppeuter een passend aanbod heeft. Zaanstad ziet al langere tijd een toename van kinderen met zorg- en ondersteuningsbehoefte in de voor- en vroegschoolse periode. Om hier op in te spelen zijn in Zaanstad zes verschillende initiatieven gestart om vanuit onderwijs, de kinderopvangaanbieders en jeugdhulp een zo goed, passend en inclusief mogelijk aanbod voor deze kinderen te realiseren. Hiermee zet Zaanstad al in de voorschoolse periode in op het voorkomen van uitval en een goede doorstroom naar regulier onderwijs. Gezamenlijk wordt gewerkt aan het versterken van de pedagogische basis, de route naar een inclusieve leeromgeving en aan het bevorderen van de doorstroom naar regulier onderwijs.

⁷ Raadsinformatiebrief Onderwijsachterstandenbeleid Zaanstad



Colofon

Titel **GOAB en aanpalend beleid**
Auteur **Kitty van der Sman (Oberon)**
Datum **Januari 2026**

Deze handreiking is een uitgave van het GOAB-Ondersteuningstraject voor gemeenten en aanbieders van Voorschoolse Educatie uitgevoerd door Oberon, Sardes, de CED-Groep en de brancheorganisaties SWN, BMK en BK in opdracht van het ministerie van OCW.

